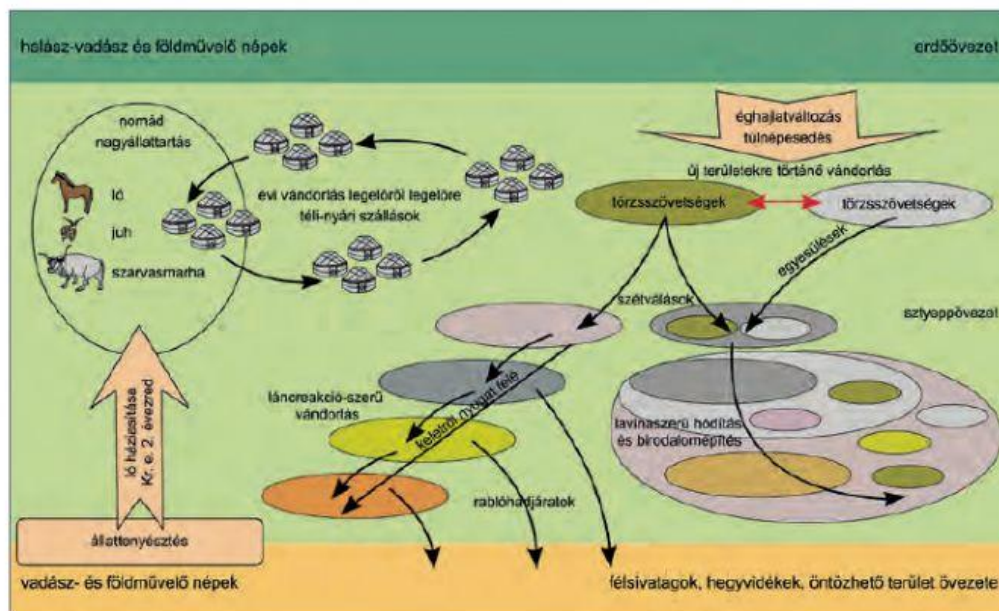

III. Hódító birodalmak

1. A feladat a nomád népek vándorlásához kapcsolódik. Válaszoljon a kérdésekre az ábra és ismeretei alapján!

a) Mikor alakult ki a nomád nagyállattartó életmód?

b) Melyek a jellemző állatai a nomád nagyállattartó népeknek?

c) Mely területek között történik a nomád nagyállattartó népek vándorlása?

d) Mely hatásokra indulnak meg a nomád népek vándorlásai?

e) Mit értünk a láncreakció-szerű vándorlásra?

2. Csoportosítsa a szövegeket aszerint, hogy elfogadják vagy elutasítják a barbár életmódot, majd válasszon a kérdésekre!

- A) Semmi másuk nincs, mint hó, mezők és erdőségek. Olyan nagy ott a barbárság, hogy nem is értik, mi az a béke.
(Florus a szármatakról; 1. század)
- B) [A gótok] könyörögve kérték kiűzött népük befogadását a folyam innenső partjára – az emberek akkor sem ijedtek meg, inkább örvendeztek, hiszen a hízelgés szakértői még nagyobbnak tüntették fel a császár szerencsését, amely íme a világ végéről annyi újoncot hoz és kínál fel neki váratlanul, hogy saját erőinek és az idegeneknek egyesítése révén győzhetetlen sereg fölött rendelkezik, [...]. Ebben a reményben több helyre embereket küldtek ki, hogy a vad tömeget szerekkel együtt áthozzák. [...] A tisztán nem látó illetékesek ügybuzgalma így készítette elő a római világ pusztulását.
(Ammianus Marcellinus; 4. század)
- C) Mi szeretjük a szegénytelenséget, ők, a gótok, elátkozzák, mi menekülünk a tisztaság elől, ők szeretik. [...] röviden szólva minden [barbár] népnek vannak bizonyos hibái, de néhány jó tulajdonsága is. [...] Milyen reménye lehet még Rómának, ha a barbárok tisztábbak és erkölcsösebbek, mint a rómaiak?
(Salvianus egyházatyja; 450–460 körül)
- D) Ha a barbárok csak azért törtek be a római területre, hogy Keleten és Nyugaton a templomok megteljenek hunokkal, vandálokkal, burgundokkal és más nemzetiségek hívőivel, akkor dicséernünk kell Isten irgalmasságát.
(Orosius egyházatyja; 5. század)
- E) Ami a gótok és vandálok életmódját illeti, mi az, amiben magunkat elébük helyezhetnénk, vagy akár csak össze is hasonlíthatnánk velük? [...] csaknem minden barbár, ki egy néphez, egy király alá tartozik, szereti, közel valamennyi római pedig üldözi egymást [...] sokan – és nem is szegényes családból származók –, kik a szabad ember műveltségével rendelkeznek, az ellenséghez menekülnek [...]. És ámbár azoktól, kikhez menekültek, életmódban is, nyelvben is különböznek, sőt, hogy úgy mondjam, a barbár testek és öltözékek bűzétől is utálkoznak, mégis inkább elviselik a barbárok eltérő életformáját, mint a rómaiak kegyetlenkedő igazságtalanságát.
(Salvianus; 5. század)
- F) Örök tél és homályos ég fullasztja őket, kopár föld tartja őket betegen, az eső ellen zsúpfedél vagy levelek alá húzódnak, jéggé fagyott mocsarakon át vándorolnak, vadállatokat fognak eleségül.
(Seneca a germánokról; 1. század)
- G) A falvak nem összefüggő és egymás mellett álló házak, ahogy nálunk: minden háznak körös-körül széles nagy udvara van – lehet, hogy védelemül a tűz ellen, de lehet, hogy csak nem tudnak másképp építkezni. Épületkövet és téglát nem használnak: minden építkezéshez, szépséggel és csínossággal nem törődve, durva, faragatlan fát használnak.
(Tacitus a germánokról; 2. század)

Elfogadják a barbárokat	Elutasítják a barbárokat

a) Fogalmazza meg, hogyan változik az idő függvényében a barbárok megítélése! Mi ennek az oka?

b) Mennyiben függ össze a vélekedés a szerző személyével?

c) Milyen okoknak tulajdonítja a barbár veszélyt Ammianus Marcellinus?

d) Melyik időszak barbárképét véli valósabbnak? Miért?

3. Ammianus Marcellinus történetíró, volt katona leírása a hunokról és hírükről szól. A forrás tanulmányozása után válaszoljon a kérdésekre!

A hunok népe, melyről a régi íráskok alig emlékeznek meg, a Maeotis mocsarain túl, a Jeges-óceán mellett tanyázik; vad-sága minden képzeletet felülmúl. [...] nincs bennük semmi szépség, olyanok, mint az eunuchok: zömök, izmos termetűek, vastag nyakúak, ijesztően formátlanok; az ember két lábon járó állatokhoz, vagy hídkorláthoz használt, elnagyoltan faragott tuskókhoz hasonlíthatná őket. De bármennyire viszsztatasztó is emberi megjelenésük, életmódjuk folytán min-denestre olyan edzetek, hogy sem a tűznek, sem az ízletes ételnek nem érzik hiányát, hanem vadnövénnyek gyökereivel és félig nyers juhússal élnek, amelyet combjuk és a ló háta közé illesztve rövid ideig melegítenek. [...] Így kóborolnak szerte a hegyekben és az erdőkben, hiszen csecsemőkoruk-tól fogva megszokták a hideget, az éhezést és a szomjúságot. Idegenben sem vonulnak födeles hajlékba, csak végső szükségben, mert nem érzik magukat biztonságban, ha tető van fölöttük. [...]

Ezeknél senki sem szánt, még csak hozzá sem nyúl az ekéhez: mindannyian jelölt lakóhely nélkül, otthon, törvény, állandó szokás nélkül kóborolnak, mintha mindig menekülnének va-laki elől lakásul szolgáló szekerekkel.

(Ammianus Marcellinus; 4. század)

Attila ábrázolása egy 16. századi metszeten

a) Hogyan viszonyul Ammianus a hunokhoz? Mi lehet ennek az oka?

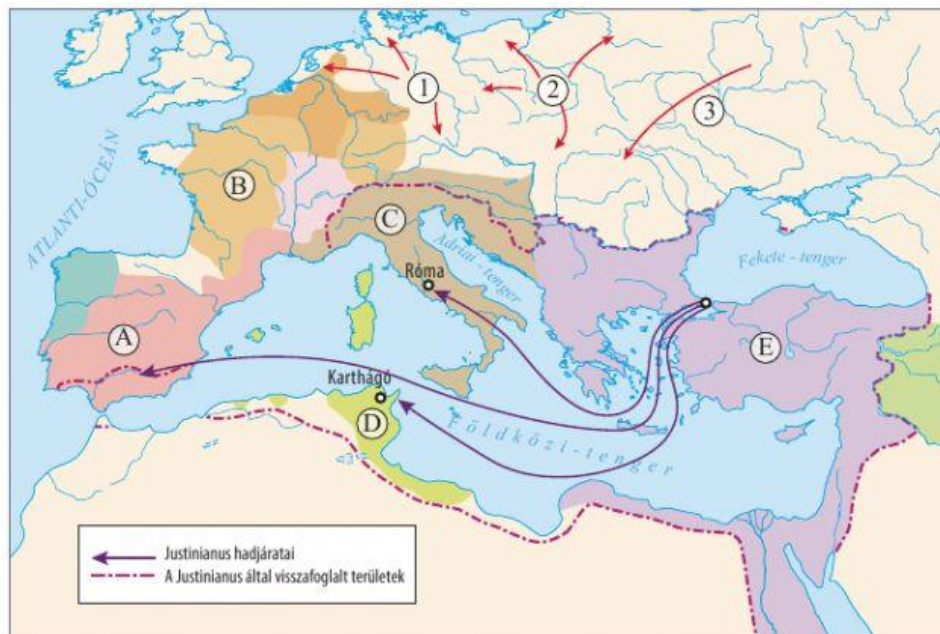
b) Miben tért el a hunok életmódja a germánokétól?

c) Mennyiben felel meg Attila középkori hírének a 16. századi metszet? Milyen attribútumokkal (jellemző jegyekkel) ábrázolják?

d) Keressen olyan motívumokat a szövegben, amelyek a kalandozó magyarokról szóló leírásokban is fellelhetők!

e) Nézzon utána az interneten, hogy milyen nomád szokást értett félre, vagy magyarázott félre a szerző ennél a részletnél: „félig nyers juhússal élnek, amelyet combjuk és a ló háta közé illesztve rövid ideig melegítenek”!

4. Az alábbi térképen látható betűk az 5-6. századi államokat, a számok pedig a népeket jelzik. Ismeretei segítségével készítsen jelkulcsot a térképhez!

Jel	Magyarázat
A)	
B)	
C)	
D)	
E)	
1	
2	
3	

A germán királyságok közül Justinianus császár kettőt felszámolt. Melyek voltak ezek?

5. Az alábbi feladat Nagy Károly császárrá koronázásának körülményeit mutatja be. A források elolvasása után töltsd ki a táblázatot! Egy-egy állításhoz több forrás is tartozhat.

A) És mivel akkor a görögöknél megszokadt a császárok dinasztája, és a hatalom felettük asszonyok kezében volt [éppen Iréné császárnő gyakorolta a hatalmat], az látszott helyesnek az apostoli Leó pápa, a pápai tanácsban részt vevő összes szent atyák, valamint a többi keresztény nép előtt, hogy a frankok királyát, Károlyt császárnak nevezzék, hiszen ő tartja hatalmában magát Rómát, ahol mindig a császárok székhelye szokott lenni, de uralkodik a többi székvárosok felett is végig Itáliában, Galliában és Germániában; minthogy a Mindenható Isten ezeket a székhelyeket mind az ő hatalma alá engedte, ezért igazságosnak tűnt számukra, hogy Isten segítségével és az egyetemes kereszténység kívánságára Ő [Károly] felvegye ezt a címet. Ezt a kívánságot megtagadni maga Károly király sem akarta, s a mi Urunk Jézus Krisztus születése ünnepén a Leó pápa úr által történt felszentelésekor a császári címet felvette.

(Einhard: *Vita Karoli Magni* [Nagy Károly élete])

B) Az Úr születésének ezen a szent napján, mikor a király mise közben Szent Péter apostol sírja előtt elmondott imádsága után felemelkedett, Leó pápa megkoronázta, a római nép pedig ezt kiáltozta: „Éljen és győzedelmeskedjék Carolus Augustus, az Isten által megkoronázott nagy, békét teremtő császár!” A magasztalások elhangzása után a pápa olyan tiszteletben részesítette, mint a régi uralkodókat, Károly pedig a 'patricius' név helyett 'felséges császárnak' [imperator et augustus] nevezte magát.

(*Annales Regni Francorum*
[A Frank Királyság évkönyvei])

C) Ez utóbbi [Rómába] menetelének azonban nemcsak ezek voltak az okai, hanem az is, hogy Róma város lakói Leó pápát sok bántalommal, illetve arra kényszerítették, hogy a király védelmét kérje. [A király] tehát Rómába ment, hogy az egyház rendkívül zavaros állapotát rendbe hozza, és az egész telet ott töltötte. Ez idő alatt vette fel a császári és augustusi nevet. De ettől eleinte annyira idegenkedett, hogy amint később megerősítette, azon a napon nem lépett volna be a templomba, bármilyen kiemelkedő ünnep lett volna, ha a pápa szándékát előre tudja. [A császári] cím felvétele miatt keletkezett irigységet, amellyel állítólag megbántotta a [kelet-]római császárokat, nagy türelemmel viselte. Nagylelkűséggel győzte le [az irigyek] dacosságát, hiszen azoknál kétségkívül sokkal kiválóbb volt, sűrűn küldött hozzájuk követeket, leveleiben pedig testvéreinek nevezte őket [...].

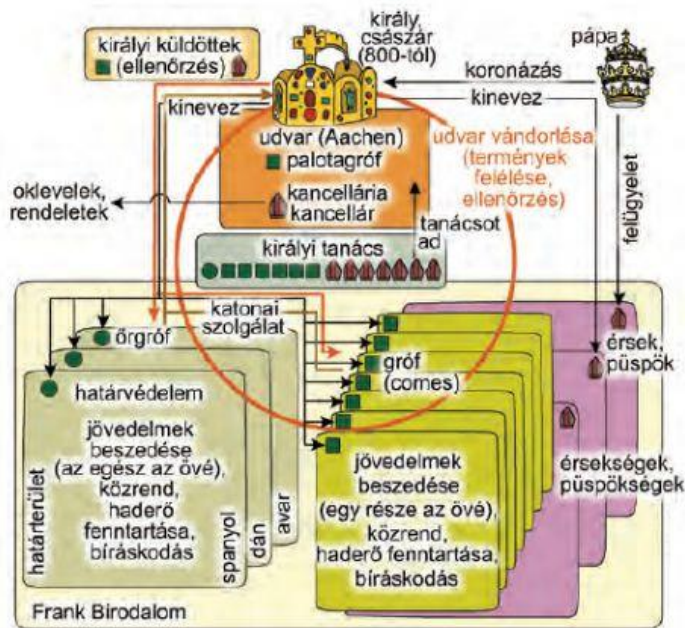
(*Az apátság feljegyzései*, Lorsch-i Évkönyvek)

D) És akkor a tiszteletre méltó és kegyes főpap a saját kezében tartott igen értékes koronával megkoronázta őt [Károlyt]. Akkor az összes római hívők, tekintetbe véve azt a rendkívüli védelmet és szeretetet, amelyet ő a római szentegyház és annak helytartója iránt tanúsított, Istennek és Szent Péternek, a mennyország kulcstartójának sugallatára, egy akaratlan fennszóval kiáltották: „Károlynak, az Istentől koronázott legkegyesebb Felségnek, a nagy és békeszerető császárnak élet és győzelem!” Szent Péter apostol oltára előtt, több szentet segítségül hívva, háromszor mondták el ezt, és így Károlyt római császárrá emelték. A szent helytartó és főpap szentelt olajjal felkenste Krisztus legkiválóbb fiát, Károly királyt, ott mindjárt, a mi Urunk Jézus Krisztus születése napján.

(*Liber Pontificalis* – A pápák évkönyvei)

Állítások	A forrás betűjele
1. A római császári cím folytonosságát hangsúlyozza.	
2. A római egyház védelmével magyarázza Károly koronázását.	
3. A koronázás meglepetésként érte Károlyt.	
4. Károly személyét a kereszténység vezetőjeként mutatja.	
5. A szerző a bizánci császárt gőgösnek írja le.	
6. A szerző szerint a koronázás részben Károly hatalmának törvényesítése.	
7. A pápa szerepét hangsúlyozza a koronázásban.	
8. Károly hatalmát isteni eredetűnek mutatja be.	
9. A szöveg a keresztény uralkodó jellemző vonásait, lelki tulajdonságait hangsúlyozza.	

6. Az ábra Nagy Károly államának felépítését mutatja be. Válaszoljon a kérdésekre az ábra és ismeretei alapján!

a) Milyen területi egységekre oszlott a Frank Birodalom?

_____ és

b) Kik álltak a területi egységek élén, és mivel tartoztak az uralkodónak?

c) Mi volt a szerepköre a kancelláriának?

d) Milyen joggal rendelkezett az uralkodó a birodalom egyházi vezetőivel kapcsolatban?

e) Milyen okok miatt járta körbe rendszeresen birodalmát az uralkodó és udvara?

7. A következő képi, térképes és szöveges források a Frank Birodalom széthullását követő időszakot mutatják be. A források és ismeretei segítségével válaszoljon a kérdésekre!

Elhalálozván tehát a haza atyja, a királyok legnagyobbika és legjobbika: Henrik, a frankok és a szászok egész népe, az apa által trónutódként már régen kijelölt fiút, Ottót választotta meg királyává. Úgy döntöttek, hogy az egyetemes választás színhe-lye az aacheni palota legyen. [...]

Az oltárra már ki voltak rakva a királyi jelvények, a kard az övvel, a mente a selyemíggel, a bot a jogarral és a korona. Az érsek pedig az oltárhoz menve, felemelte a kardot az övvel együtt, s a királyhoz fordulva így szólt: „Vedd e kardot, s üzd el vele Krisztus minden ellenségét, a barbárokat és a rossz keresztényeket, a reád ruházott isteni felhatalmazás s a frankok egész birodalmának hatalma által, valamennyi keresztény hívő legszilárdabb

békéje érdekében.” Aztán vette a selyemínget a mentével, reá öltötte mindkettőt e szavakkal: „Büszkeségedet a földig meghajtva, legyen e ruházat figyelmeztető arra, hogy el kell telned a hitbeli buzgósággal, s a béke megoltalmazásában életed végéig ki kell tartanod.” Majd így szólva nyújtotta át neki a botot és a jogart. „E jelvények arra intsenek, hogy alattvalóidat atyai fegyelmező szóval kell feddned, s irgalmasságod kezét elsősorban Isten szolgálói, az özvegyek és árvák felé nyújtsd ki; és soha ne hiányozzék fejedről az irgalom olaja, hogy most is és a jövőben is örök értékű jutalom legyen a koronád.” Ezután [...] nyomban olajat öntöttek a fejére, s megkoronázták őt aranykoronával.

(Widukind: *A szászok története*, 967 k.)

a) A választás mellett mi biztosította még I. Ottó utódlását?

b) Milyen jelentősége lehetett a forrásban jelzett esemény helyszíne megválasztásának?

c) Ki vezette a szertartást? Mit érzékelt ez az uralkodói hatalom eredetéről?

d) A szertartás kellékei közül melyik látható a képen?

e) A szöveg alapján nevezze meg, hogy milyen tulajdonságokkal kellett rendelkeznie a kora középkori uralkodónak!

f) Milyen uralkodói címeket szerzett meg I. Ottó?

g) Milyen jelentős államok jöttek létre a Frank Birodalom területéből a 10. század végére?

8. Válaszoljon az iszlám születését leíró forrást elemző kérdésekre!

Aludtam – így beszéli el Mohamed maga –, amikor egy teleírott leplet hozott nekem, és ezt mondta: „Olvasd!” Erre én így szóltam: „Nem tudom elolvasni.” Ekkor úgy beleszorított engem a lepelbe, hogy azt hittem, meg kell halnom, azután elengedett, s megint azt mondta: „Olvasd!” [...] megkérdeztem, hogy mit kell elolvasnom; erre azt felelte: „Olvasd a te Urad nevében, aki az embert egyetlen vérrögből alkotta, olvass, mert a te Urad, a legkegyelmesebb, aki a tollak által tanította meg az embert arra, amit az nem tudott!” – És ekkor én olvastam, és

Gábiel ismét elhagyott engem. Erre felébredtem, s úgy éreztem, mintha ezek a szavak a szívembe lennének beleírva. Kiléptem a barlangból, s a hegy közepén állottam, ekkor az égből egy hangot hallottam, s az így szólított meg engem: „Mohamed, te az Isten küldötte vagy, és én Gábiel vagyok.” – Az ég felé emeltem fejemet, hogy a beszélő után nézzek, és megláttam Gábielt szárnyas férfiként, lábai a látóhatáron nyugodtak.

(Ibn Hisám: *Mohamed életrajza*; 9. század)

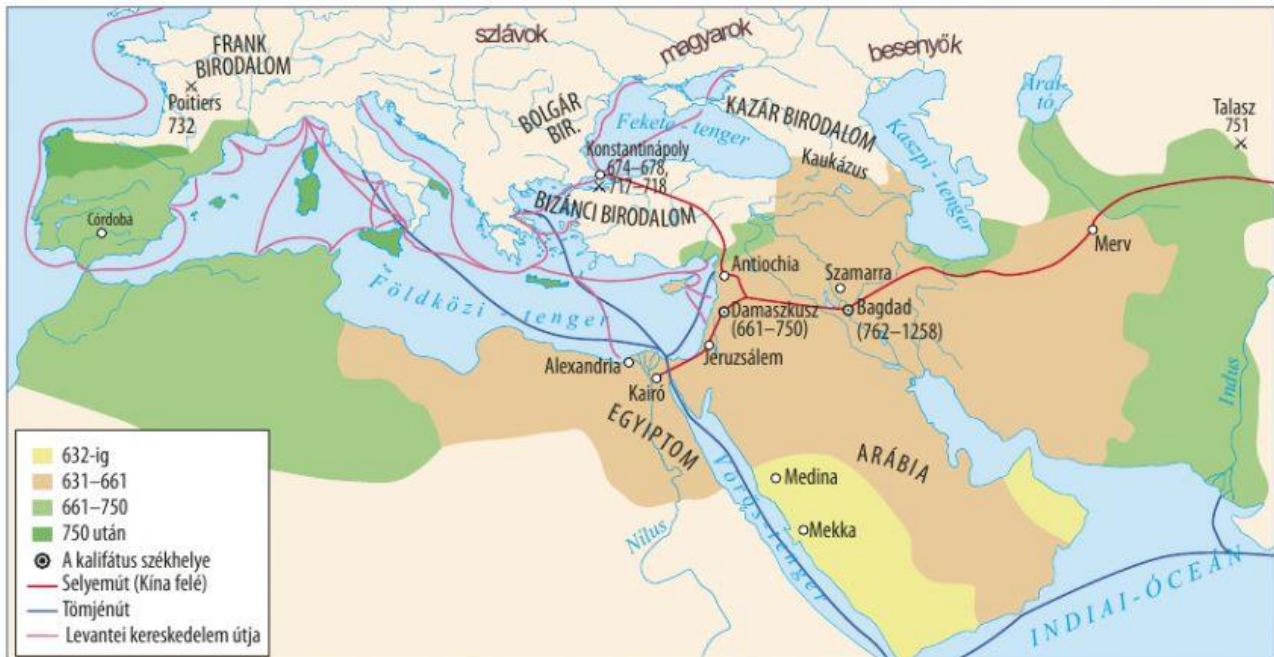
a) Gyűjtse össze a szövegrészlet csodás elemeit!

b) Hogyan reagált Mohamed a saját kiválasztottságára?

c) Milyen írást mutathatott Gábiel Mohamednek?

d) Miért nevezzük az iszlámot kinyilatkoztatott vallásnak?

- 9.** Az iszlám terjeszkedése során sok kultúrával lépett érintkezésbe. A muszlim utazók leírásai és a térkép segítségével azonosítsa az országokat, illetve a kultúrákat, majd válaszoljon a kérdésekre!

A) [...] valamennyi lakosának ruhául mind télen, mind nyáron a selyem szolgál. Némely férfi köztük öt pár selyem salavárit [buggyos nadrágot] is felhúz, hogy megvédje lába alsó részét a nagy nedvességtől. Ami a levegőt illeti, ez forró. Ők nem ismerik a turbánt. Eledeleük a rizs.

(Részletek Ibn al-Fakih földrajzi munkájából, 903)

B) [...] Szakálluk hosszú szokott lenni, úgyhogy néha némelyiküknél három könyök hosszú szakállt is láthatsz. Amikor közülük valaki meghal, fejét kopaszra borotválják és leborotválják szakállát. Ők elválaszthatatlanok az igazságtól, s tiltják a mértéktelenséget az evésben és az ivásban a hét mind a hét napján [...] ismerik a varázslást, és ők mindnyájan azt állítják, hogy van lélekvándorlás.

(Részletek Ibn al-Fakih földrajzi munkájából, 903)

C) [...] folyója szintén a világ csodái közé tartoznak. [...] Ez az áldott folyó a közepén folyik, áradása és apálya éppoly szabályos, mint a nap és a hold váltakozásai. Meghatározott időszakban felfakadnak a föld forrásai, s mintha öerte lennének és neki alárendeltjei: vizei zúgnak, felduzzadnak, és úgy kiáradnak, hogy a falvak csak könnyű csónakokkal, kis bárkákkal érintkezhetnek, hálóban levő madár csapatokhoz hasonlóan [...].

(al-Haravi: *Kitáb az Zijára* [részletek], 1215 előtt)

D) A [...] Sziklakupola [Kubbat-asz Szakhra] jelöli a Próféta mennybemenetelének helyét. Itt van az a szikla, ahová fölment, és amely őrzi lépteinek nyomát. Magam is láttam ezt a sziklát a frankok idejében. [...] A Sziklakupola alatt található a lelkek barlangja, ahol azt mondják, a hívők lelkei összegyűlekeznek; 14 lépcsőn kell ide leereszkedni. Azt is mesélik, hogy ez a barlang Zakariás sírja volt, de egyedül Isten az, aki tudja az igazságot.

(al-Haravi: *Kitáb az Zijára* [részletek], 1215 előtt)

- A) _____ C) _____
B) _____ D) _____

a) Mely felsorolt térségeket hódította meg az iszlám a 7. században? A források betűjelének megadásával válaszoljon!

b) Mi volt az arab világot – az itt leírtak közül – a legtávolabbi területtel összekötő kereskedelmi út neve?

c) Mit ért a szerző a „frankok idejében” kifejezésen (D forrás)?

10. A feladat az arab kultúrához kapcsolódik. Melyik forrás alapján fogalmazhatók meg a táblázatban olvasható állítások? Tegyén X-et a megfelelő forrás sorszámaához!

A) Tudd meg, hogy a Vénusz és a Merkúr szférája tekintetében nézeteltérés van a matematikusok idősebbjei között, hogy vajon a Nap felett, vagy a Nap alatt vannak-e. Mert nem létezik bizonyíték, mely a két gömb rendjére nézve bennünket útba igazítana. Valamennyi idősebb nézete az volt, hogy a Vénusz és a Merkúr gömbjei a Napon felül vannak. (...) Aztán jött Ptolemaiosz, aki azon nézet felé hajolt, hogy lent vannak, és azt mondá, hogy természetszerűbb, miszerint a Nap a közepén legyen, három csillag pedig nálánál feljebb, három pedig alant. Erre jöttek aztán később emberek, Andalusiából (...) s azt fejtegették, Ptolemeus előzetei alapján, hogy Vénus és Mercur a Napon felül vannak.

(Maimonidész, másképpen Móse ben vagy Mózes, XII. századi cordobai tudós *A tévelygők útmutatója* című művéből)

Megállapítás	A) forrásból	B) forrásból	C) forrásból	D) forrásból	Egyikből sem
1. Az iszlám türelmes volt más vallásúakkal szemben, így ők is részt vehettek a tudományos életben.					
2. A hatalmas Arab Birodalom fejlesztőleg hatott a geográfia fejlődésére.					
3. Az arab építészet átvette az egyiptomi és az indiai hagyományokat.					
4. Az arab kultúra továbbfejlesztette az ókori tudományokat.					